

Muhi Sándor

Tervezzük meg saját címerünket!

Egy új témaajánlat

Ha már terveztünk családi házat, bankjegyet, hozzáláthatunk egy saját, illetve családi címer megrajzolásához is a líceumi osztályokban. Mire jó ez manapság, amikor a nemesi címerek divatja végérvényesen, visszavonhatatlanul leáldozóban van? Természetesen nem szeretnénk új életre kelteni sem a címerpajzsok, sem a lovagi tornák, sem a gótikus kastélyok, várak divatját. Lényegében egy ilyen terv ürügyén, rajzórán elsősorban képzőművészeti feladatokat oldunk meg. Olyan téma, amely e mellett szinte kínálja a helytörténeti és tantárgyakon átívelő kapcsolatok lehetőségét, és – egyfajta önismereti tesztként – hozzásegít önmagunk és az osztályközösség jobb megismeréséhez is, ez pedig egy adott pillanatban tanulónak és tanárnak egyaránt döntő fontosságúvá válhat. Azért is választjuk, mert tág, sokoldalúan kihasználható lehetőségeket nyújt a mindennap látott, de valójában csak felületesen ismert jelképek (az ország címere, városcímer, logók stb.) közelebbi, alaposabb tanulmányozásához, szimbólumaik felismeréséhez, megértéséhez, értelmezéséhez.

Képzőművészeti feladat

Milyen képzőművészeti feladatok megoldására alkalmas egy címerterv elkészítése? A kérdés felvetése ebben a formában természetesen téves, hiszen minden esetben elsősorban magát a képzőművészeti feladatot választjuk ki, és csak ezek után próbálunk ehhez megfelelő konkrét, kézzelfogható témát, anyagot, technikát kijelölni, lényegében olyat, amelyik lehetőséget kínál egy alapelem, valamint az ehhez kötődő kifejező erő, kompozíciós szerkezetek stb. tanulmányozására.

A címerterv alkalmas többek között a díszítő folt, a színek kifejező erejének, a domináns színeknek a felfedezésére, közelebbi megismerésére és az ismeretek sokoldalú hasznosítására is. Ha a régi, klasszikus példákat követve csak vonalak, vonalhálók segítségével dolgozunk, akkor

tanulmányozhatjuk a vonalnak mint a képzőművészet alapelemének a tulajdonságait, kifejezési lehetőségeit is.

A témaválasztásnál arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy milyen technikai megoldásokra, új anyagok, eljárások bevezetésére nyújt lehetőséget az elméleti ismereteken túl egy ilyen feladat.

A rajzórán is a környezetünket, a környező világot fedezzük fel, ismerjük meg

Elméleti ismeretekről tettem említést a fentiekben, amelyek logikus, rendszerbe foglalt, jól adagolt átadása a sikeres kivitelezés, végleges formába öntés egyik előfeltétele. Vigyáznunk kell azonban, hogy soha ne kövessük el a túlmagyarázás hibáját, amely nem csak a képzőművészeti nevelés, hanem valamennyi tantárgy esetében munkánk eredményességére nézve komoly veszélyt jelenthet.

Magától értetődő módon nem kezdhetünk egy saját címer tervezéséhez anélkül, hogy ne mutatnánk be valamilyen formában (reprodukciók, vetítés, alkalmi tárlat az osztályteremben stb.) egy gondosan válogatott szemléltetőanyagot. Ebben az esetben is környezetünk, mindennapi életünk példáiból kell kiindulni. Az első lépés ezen az úton rendkívül egyszerű, hiszen minden osztályterem falán az előírásoknak megfelelően a tábla fölött látható az ország címere. Szinte kötelezően be kell mutatnunk egy ilyen téma kapcsán a városunk, helységünk címerét, annak jellemző motívumait, alkotóelemeit. Szatmárnémetiben jelen esetben a várral, a kapujában ágaskodó oroszlánnal, a Szamossal, a páncélos vitézekkel, a koronával mint a szabad királyi városra utaló jelképpel ismerkedünk, valamint – ha erre van idő, alkalom, lehetőség – röviden a címer adományozásának feltételeivel, körülményeivel, történetével, időpontjával is.

Technikák, anyagok, eljárások

Ha sikerült kijelölnünk, körvonaloznunk a feladatot, akkor foglalkozhatunk a megvalósítás, kivitelezés módjával. Nem árt, ha a tanár pontos javaslatokat, utalásokat tesz a szerinte megfelelőnek ítélt, már alkalmazott, begyakorolt technikákra, anyagokra,

eljárásokra, amelyeket kiegészíthet új, illetve addig még kevésbé kiaknázott lehetőségek ismertetésével is. Lényegében díszítő rajzról van szó, amely kivitelezhető különféle díszítőművészeti technikákkal: kollázs, festés, pecsételés, sablonok, számítógépes technika stb. Választhatunk különféle alapokat (üveg, fa, papír, karton, textília), anyagokat (vízfesték, tempera, filctoll, színes papír, színes ceruza, tus, színes tinta), és változatos eszközöket (ecsetek, olló, ragasztó, ceruza, csőtoll stb.) ehhez. Ezek kiválasztásánál jó, ha egy pillanatig sem feledkezünk meg legalább két, megítélésem szerint lényeges alapelvről.

Az első a szabad választás lehetősége, ami ebben az esetben azt jelenti, hogy sohase erőltessük a kivitelezés egyetlen, kizárólagos módját a tanítványainkra.

A második lényegében az előzőt támasztja alá, és arról szól, hogy a technika sohasem cél, hanem eszköz. Természetesen vitathatatlan tény, hogy nagyon értékes eszköz, de önmagában a pecsételés, festés, ragasztás, hajtogatás nem önálló, kreatív tanításra, tanulásra alkalmas keret, hiszen a „hogyan” soha, egyetlen tevékenységben, tantárgynál sem kerekedhet a „miért” fölé.

A közelitől a távoliig, a kézenfekvőtől az általánosig

Új ismeretek közlését legjobb elkezdeni mindig a környezetünk tárgyaiból, tárgyi emlékeiből kiindulva, nem történhet ez másként a címerek esetében sem. A mi térségünkben nem árt a régi kommunista címereket is bemutatni a tanulóknak, hiszen ezek megismerése nem csupán az alapelemekkel, motívumokkal, kompozíciós megoldásokkal kapcsolatos ismereteinket gazdagítja, hanem egyfajta megközelítési módot, értékrendet is sugall. Összehasonlíthatjuk a két motívumvilágot és a végkövetkeztetések levonását, megfogalmazását nyugodtan rábízhathatjuk a tanítványainkra. Tapasztalataim szerint ők segítség nélkül, önmaguktól is rájönnek majd arra, hogy miért személytelen, általános, a nemzeti, történelmi hagyományokat semmibe vevő a kommunista jelkép, és mitől patinás, klasszikus motívumokat, alapelemeket felvonultató a mostani. A sas, a kard, a kereszt, a jogar, a fededelemségek címerei nem mai keletű szimbólumok, hanem általánosan ismert, elfogadott, használt jelentéstartalmú motívumok. A kommunista címerek a proletár internacionalizmus, „a múltat végképp eltörölni” jegyében születtek, és azért hasonlítanak olyan nagyon egymásra, mert rokon,

illetve azonos kelléktárból merítettek. Sarlót és kalapácsot, búzakalászt, ötágú vörös csillagot, hegyeket, folyókat, erdőket, zászlókat stb. láthatunk rajtuk. Valamennyi előképe lényegében – a korabeli vezetők számára már-már természetes, magától értetődő módon – a szovjet címer volt.

A témaválasztást természetesen ennél a feladatnál is tágabb értelemben érdemes megközelíteni, vagyis a szemléltetésnél bátran bemutatathatunk logókat, emblémákat, civil szervezetek, sportegyesületek pajzs, vagy netán más formájú jeleit is a nemesi, ország- és város címerek mellett.

Heraldika, heraldikusok

A líceumi osztályokban nem heraldikusokat képezünk, ami természetesen nem azt jelenti, hogy a feladat befejezésekor a tanítványainknak ne legyenek alapvető, általános, elemi fogalmaik a címertanról mint a történelem segédtudományról. Jó, ha fel tudják sorolni nagy vonalakban a címerek alkotóelemeit, színhasználatának jellegzetességeit, és felismerik a leggyakrabban alkalmazott kompozíciós szerkezeteket is.

Új ismereteket sok úton, módon szerezhetünk, többek között úgy is, hogy a tanítványaink informálódnak, gyűjtenek a témakörök kapcsolódó szövegeket, képeket a rendelkezésükre álló forrásokból; tankönyvekből, albumokból, a világhálóról, a helyi múzeum anyagából.

A régi és újabb címereknek, logóknak, emblémáknak nagyon sok kicsinyített, nyomtatott, kitűzőként, kitüntetésként is használt változata ismeretes. Az ilyen és hasonló tárgyak eredményes gyűjtését a tanárnak ösztönöznie, honorálnia kell minden rendelkezésére álló eszközzel (jeggyel, dicsérettel, jutalommal), hiszen ez gördülékenyebbé, tartalmasabbá, változatosabbá, életszerűbbé teszi a közös munkát. Elképzelhetőnek tartok a kivitelezés időtartama alatt egy alkalmi tárlatot is a meggyűjtött anyagokból az osztályteremben, az iskola folyosóján, honlapján.

Interdiszciplináris vonatkozások

A heraldika tehát – mint láttuk – közvetlenül kapcsolódik a történelem tanításához. Az ország, városunk címerének közvetlen, alapos megismerése a patrióta, lokálpatrióta magatartásmód kialakításának hatékony eszköze lehet. Más országok jelképeinek a tanulmányozásával bővíthetjük a földrajzi, történelmi, gazdasági, kulturális, tudományos ismereteinket is ugyanúgy, mint a régi nemesi címerek tanulmányozásával. Az utóbbival azért is, mert a nemesség képviselői között szép számmal akadtak a századok során olyanok, akik íróként, tudósként, politikusként, katonaként, lelkészként nagy szolgálatokat tettek a hazájuknak, a kortársaiknak, az emberiségnek. Mivel gyakran pont ezekért a tettekért kaptak nemességet, magától értetődően erre utaló motívumokat is találhatunk a címereiken.

Kisebb helyiségek címereiben általában uralkodók a gazdasági, mezőgazdasági, ipari tevékenységekre utaló jelek: szőlőfürtökkel, levelekkel, halakkal, hordókkal, almával, állatfigurákkal stb. is találkozhatunk itt.

Ami a logókat illeti, azok motívumvilága annyira szerteágazó, hogy szinte nem létezik olyan területe az életnek az orvostudománytól a csillagászatig, a sporttól a zenéig, amellyel ne lehetne kapcsolatba hozni ezeket.

Lényegében minden túlzás nélkül kijelenthetjük, hogy nincs olyan iskolai feladat (a matematikát, az angol nyelvet és a hitoktatást is beleértve), amelyeknek nincs tantárgyakon átívelő vonatkozása, szerepköre. A nevelő feladata abban áll, hogy felismerve ezeket, tudatosítsa tanítványaival azt az egyszerű, de sokak által menetrendszerűen mellőzött tényt, hogy a dolgok összefüggnek, és az iskolában elsősorban nem különálló tantárgyakat tanítunk, hanem összehangoltan valamennyi segítségével lényegében világképet, viselkedési, alkalmazkodási, beilleszkedési modellt közvetítünk, formálunk, alakítunk.

Milyen címereket, logókat tervezzünk?

Aki végigolvasta a fenti sorokat, az bizonyára sejti, hogy a képzőművészeti nevelésnél még egy

meghatározott, jól körülírható téma esetében is végtelenül változatos választási lehetőségek állnak a rendelkezésünkre. Jelen esetben tervezhetünk egyéni vagy családi címert, készíthetünk címerterveket egy színházi előadáshoz, logókat az osztályközösségünk, a futballcsapatunk, tánccsoportunk számára és még hosszan sorolhatnám. Itt már jó, ha nem csupán megengedjük a választás lehetőségét a tanítványainknak, hanem egyben ösztönözzük is ezt, hiszen a szabad opció a kedvvel, örömmel, beleéléssel végzett munka egyik nagyon fontos előfeltétele.

Nincs olyan tantárgy, tudomány, amelyet ne lehetne színes, változatos, örömteli gyakorlatok segítségével megszerettetni, meghódítani, ebben nagy, sőt meghatározó szerepe lehet a tevékenységet irányító nevelőnek. A rajztanárok zöme a pedagógusok túlnyomó többségével ellentétben alkotó ember, számukra a játékos, változatos, egyéni megközelítés természetes, magától értetődő alapállás, amely ráadásul az egyetlen lehetséges útja a tartós, hosszú távon is érvényes ismeretek szerzésének.

Mit kezdene egy hagyományos módon gondolkozó, csak a hivatalosan rendelkezésre bocsátott lehetőségekkel élő (tankönyv, központilag ajánlott, küldött szemléltetők stb.), vagy az osztályban általában csupán a katalógussal és személyes tárgyaival érkező pedagógus egy ilyen feladattal? Valószínűleg lerajzoltatná a tanulókkal az országcímet a tábla felett látható minta alapján, közben pontos utasításokat adna a mérettel, az arányokkal, a felület beosztásával, a színezésével kapcsolatban, és annak függvényében értékelné, osztályozná a kész munkákat, hogy mennyire hasonlítanak a mintára, a kiindulópontra.

Mit közvetít, mire ösztönöz a magatartásával egy ilyen pedagógus? Másolásra, engedelmességre, kész minták kritikátlan elfogadására buzdít, a tanulót nem neveli, nem formálja, hanem utasításokat, parancsokat teljesítő sorkatonává degradálja. Napjainkban – sajnos az iskolák zömében – még így tanítanak matematikát, irodalmat, földrajzot, fizikát, és sajnálatos módon olykor képzőművészeti nevelést is. Mindez ellentmond annak a megállapításnak, hogy egy alkotó ember magatartásmódja eleve más. Az ellentét csak látszólagos, hiszen nem mindenki alkotó, aki rajzot tanít, és egy kreatív pedagógus is választhatja a könnyebb, kényelmesebb, különösebb erőfeszítések nélkül irányítható, értékelhető tevékenységet akkor, ha végképp belefásult a szakma, az iskola vezetősége, a tanfelügyelőségek által nem igazán értékelt, olykor észre sem vett magán kezdeményezésű újjító erőfeszítésekbe.

Motívumok, jelképek a tanulók címertervein

A líceumi tanulók tervein látható, azonosítható elemek, motívumok, színek, keretek, kompozíciós megoldások nagyon sok mindent elárulnak fiataljainknak az életről alkotott elképzeléseiről, vágyairól, példaképeiről. Felületes, sommás, lesújtó, általánosító véleményeket viszonylag könnyű megfogalmazni, kimondani velük kapcsolatban, de aki kicsit közelebbről ismeri a gondolkozásmódjukat, értékrendjüket, érzésvilágukat, az biztos, hogy sokkal óvatosabban, árnyaltabban fog nyilatkozni.

Hogyan ismerhetjük meg jobban, közelebbről tanítványaink gondolkozásmódját, elképzeléseit, vágyait, törekvéseit? Többek között a rajzaik, festményeik, önálló alkotásaik elemzése segítségével. Ez a közvetlen, áttételek, bonyolult átformálások nélküli közlésmód egyike a legmegbízhatóbb forrásoknak. Semmivel sem pótolható a munkákból áradó intimitás, amely csak az alkotói magány légkörében alakulhat, bontakozhat ki igazán. Kicsit hasonlítanak ezek a rajzos vallomások az első szabad témájú irodalmi próbálkozásokra, fogalmazásokra, azzal a különbséggel, hogy a közlésmód közvetlen jellegének betudhatóan lényegesen ősztonösebbek, őszintébbek azoknál.

Nem véletlen, hogy a gyermekrajzok világát pszichológusok, pszichiáterek, művészetpedagógusok népes tábora tanulmányozza töretlen érdeklődéssel, intenzitással már jó száz éve. A franciák ismerték fel először ennek jelentőségét, súlyát, tőlük vették át, gazdagították a kutatási módszereket szerte a világon a szakemberek. Az megint más kérdés, hogy ki minősül szakembernek ezen a területen, ennek taglásába ezúttal nem mennék bele. Akit érdekel a jelenség, annak szíves figyelmébe ajánlom a Gondolatok a gyermekrajzok olvasatáról (Magiszter, 2010 / Tél) című tanulmányomat, amely többek között még a honlapomon is olvasható: (muhisandor.eoldal.hu).

Számomra egyáltalán nem meglepő módon nagyon sok címerterv főszereplője volt a szerelem, a család, a barátság. Ezek közismert jelrendszerét (kézfogás, szív, virág stb.) a tanulók ötletes kiegészítőkkel, gyakran monogrammal, díszítő írással gazdagították.

Nem részletkérdés a munkáknak a színvilága sem, amit általában az egyensúlyra, harmóniára, egy-egyre való törekvés jellemez.

Számos terv központi motívuma a zene, a sport és irodalom, de van olyan tanuló is, aki a márkás szépítőszerek, a világháló, a társasági oldalak, a digitális fényképezőgép, a mobiltelefon, a horror, thriller rajongója.

A munkák beható tanulmányozása végtelenül változatos formájú díszítésű méretű ablakot, távlatot nyit a fiatalok gondolat- és érzelmvilágára, jóval színesebb, lényegesen gazdagabb, izgalmasabb, tartalmasabb ez, mint amit egy mai iskola térségünkben nyújtani képes nekik. Ez némiképp magyarázatot ad arra a téves, közhelyszerű megállapításra, miszerint az iskolai sikertelenség jó részét a mai fiatalok passzivitásának, érdektelenségének, arroganciájának tudható be. Amíg friss európai polgárokként tömött, zárt sorokba rendeződve, obligát módon háborogva, élénken tiltakozunk a kollektív bűnösség elve ellen, addig észre sem vesszük, hogy ezt a hibát mi gyakran a saját gyermekeink, fiatalságunk megítélésekor követjük el.

A tevékenység közösségteremtő erejéről

Nagyszerű, semmi mással sem összetéveszthető, behelyettesíthető érzés a befejezett munkák közös számbavétele. Ha ez már szokássá vált, akkor általában ünnepélyes hangulatban zajlik, felesleges szavak, magyarázatok nélkül. Ha található két nagyobb tábla az adott osztályteremben, akkor minden munka felkerülhet ezekre, ha nincs, a tanár az általa legsikerültebbnek tartott munkákat válogatja ki, de ebben az esetben a táblán a válogatás után jó, ha legalább egy hely üresen marad. Ide teheti a rajzát bárki az osztályból, aki úgy érzi, hogy a táblán látható tervek szintjét ötletességével, a kivitelezés minőségével ő is elérte, de valamilyen ok miatt a munkáját nem válogatták be. Arról, hogy valóban

ott maradhat-e a rajza, az osztály szavazattal dönt. Ha nem, újabb jelentkező próbálkozhat az üresen maradt hely elfoglalására. Mivel ismerkedünk meg közelebbről egy ilyen játék kapcsán? Azzal, ami még olykor fájdalmasan hiányzik a hazai közéletből, a demokratikus gondolkodás- és magatartásmóddal.

Többször is előfordult már, hogy a tábla felülete a minőségi munkák nagy száma miatt eleve kevésnek bizonyult, ilyenkor használjuk fel a kiállításához az ajtót, valamint az osztály olajfestékkel bevont falfelületeit is, kínosan vigyázva arra, hogy

ne hagyjunk sehol nyomokat. Ha megtennénk, annak jelzésértéke van, közvetve az üzenjük ezzel tanítványainknak, hogy bátran, következmények nélkül rongálhatják környezetüket.

Ha már összeállt a kiállítás anyaga, rátérhetünk a teljesítmények megbeszélésére. Élmény, ösztönzés ez diáknak, tanárnak egyaránt a folytatáshoz. Minden kiértékelés természetesen irányított, rendszerbe foglalt folyamat, amelynek lényege, vagy ha úgy tetszik vezérfonala a kitűzött célok megvalósításának módja, színvonala. A fentiek mellett természetesen nem akadályozhatjuk, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a szubjektív megközelítéseket, a sajátos erények, hibák, jellegzetességek kiemelését sem. Miközben hangosan vagy szavak nélkül önmagunknak rangsorolunk, kiemelünk, elmarasztalunk az osztályteremben, talán észre sem vesszük, hogy a kezdetben atomizált, egymást alig ismerő csapat tagjai egyre inkább közösséggé kovácsolódnak.

Közösségteremtő ereje van a kisebb vagy nagyobb csapatoknak, egyesületeknek tervezett logóknak is. Ezek megbeszélése, elemzése, a legmegfelelőbb változatok kiválasztása, véglegesítése, felnagyítása, sokszorosítása stb., mindmind kiváló alkalmak arra, hogy megerősítsék az összetartozás érzését.

Önismereti teszt

Ez a rész elsősorban arra utal, hogy a tanítás-tanulás folyamatában meghatározó szerepe van az önismeretnek. Nem nevezhetünk tantárgytól függetlenül jónak, még elfogadhatónak sem egyetlen olyan feladatot, témát, gyakorlatot, amely nem nyújt segítséget képességeink, tehetségeink, munkabírásunk időnkénti felméréséhez. A tanultakat, a tapasztalatokat felnőttként nem egy átlagos tanulónak kell majd hasznosítania, hanem annak a sajátos tulajdonságokkal, képességekkel, kinézettel, szellemi, fizikai, pszichikai adottságokkal rendelkező embernek, aki a 7 milliárdos létszámú emberiség egyedi, senki mással sem azonosítható tagja.

A gyakorlat azt igazolja, hogy az ember akkor válik igazán hatékony, eredményes tagjává a társadalomnak, ha valós képe van önmaga képességeiről, erényeiről, ugyanakkor korlátairól is. Ennek a tulajdonságnak már az új ismeretek befogadásánál is kiemelt jelentősége van, ezért fontos az azonosítása, kiemelése minden tantárgynál. A hazai

szakirodalom bőven foglalkozik ezzel, de az okfejtésekben a képzőművészeti nevelésről alig, vagy csak érintőlegesen esik szó, pedig ennek a tantárgynak nincs olyan feladata, amelyik az önálló, egyéni kivitelezésnek és a kollektív értékelésnek köszönhetően ne kínálna lépten-nyomon az önismeretre számtalan lehetőséget. Ilyen tényezőként fogható fel magának a témának, és főleg az ehhez kapcsolódó motívumoknak a kiválasztása is. A saját címer tervezése eleve önelemzésre készíti a tanulót, hiszen azokat a tárgyakat kell ábrázolnia, amelyek fontosak a számára, amelyek jellemzők rá. A munkájának értékelése során azzal is szembesül majd, hogy a többiek hogyan látják, mennyire tartják rá jellemzőnek a választását.

Végül

Tapasztalataim szerint a rajztanárok számára állandó gond az olyan témák, feladatok kiválasztása, amelyek azon kívül, hogy beilleszthetők az érvényes kerettantervekbe, játékosak, érdekesek, vonzóak, és hangsúlyozottan formatív jellegűek. Ez a megállapítás fokozottan érvényes a csupán néhány éves múlttal rendelkező, ki tudja hányadik alkalommal újraélesztett líceumi rajztanításra. Miért? Mert hatalmas a tanácstalanság és a tájékozatlanság ezen a területen, a megfogalmazott célok annyira általánosak, hogy alig nyújtanak kapaszkodókat a jó szándékú, elkötelezett pedagógusoknak. Miért pont nekik? Azért, mert a többiek ilyen apróságokkal nem foglalkoznak, hiszen a fizetés jön, az elpocsékolt, szürke, jellegtelen munkaévek pedig beleszámítanak a nyugdíjba.

Tankönyvek természetesen vannak, már hogylene lennének! Olyan naprakészen alternatív valamennyi, hogy öröm válogatni belőlük. Ezek megrendelői, megírói, népszerűsítői, hasznélvezői csak egyetlen apróságot hagytak figyelmen kívül, azt tudniillik, hogy képzőművészeti nevelést még az elemi iskolában sem lehet könyvből tanítani vagy tanulni. Természetesen a továbbiakban nem teszem fel azt az egyértelműen tapintatlan kérdést, hogy egy egészséges, korszerű tanügyi rendszerben, a XXI. században egyáltalán van-e olyan tantárgy, amelyet csak könyvből lehet tanítani. Azért nem, mert a kollégák zömét valószínűleg zavarba hoznám az egyetlen lehetséges válasszal.

A fentiek helyett inkább a mostanihoz hasonló, a gyakorlatban már kipróbált és bevált feladatokat ismertetek, népszerűsítetek, hátha valaki kedvet kap hozzájuk.

Bibliográfia

muhisandor.eoldal.hu

Muhi Sándor: A gyermekrajzok olvasatairól (Magiszter, 2010, Tél)

www.bbtepedsm.ro

A terveket a szatmári Kölcsey Ferenc Főgimnázium IX. és X. osztályos tanulói készítették a 2010–2011-es tanévben

